

De bevrijding van het edelhert

DE BUYSSER / BELLINCK
/ KOUJILI EL YAKOUBI
/ HET PALEIS

Verander de wereld,
begin bij de
kinderen

Mia Vaerman

Gezien op 15 februari 2022
het paleis, Antwerpen

Het verhaal van 'De bevrijding van het edelhert' is niet mis te verstaan, ook niet voor een jong publiek. Al verzekeren de everzwijnen 'dat ze niet zijn als de radicalen', alleen al hun bordeauxkleurige powerpakjes met epauletten en de bijhorende vlaggetjes spreken boekdelen over hun xenofobe bedoelingen en de grenzen die ze daarom optrekken. Maar een helder geformuleerde maatschappijkritiek is nog geen garantie voor een oplossing.

18 FEBRUARI 2022

Nassr, de dolfijn vermomd in fiets - tafel lukte hem niet, met al die poten... - is uit het verre Zuiden tot in het hertenbos gevlucht. Hij reed met een vrachtwagen mee als 'dolfijnvormig stuk rugleuning voor camionchauffeurs'. Als fiets hoopt hij hier welkom te zijn, maar ook dat lijkt niet evident. Anthonyke, edelhert junior, sluit hem meteen in zijn armen, maar Nonkel hond is alleen maar wantrouwig en afkerig.

Ook de olifant wordt in dit bos scheef bekeken. Hij doet er daarom al jaren alles aan om ongezien door het leven te gaan. Zo vergaat het alle dieren die hier 'traditioneel gezien' niet thuishoren. In het hertenbos zijn het de edelherten (nobel ras), honden, en wolven die de plak zwaaien, en de everzwijnen en bevers die de orde handhaven.

Alleen een hertenjong is in staat de oogkleppen af te zetten en de anderen met open en gelijkwaardige blik aan te kijken. Mama edelhert doet ook haar best om tegen de stroom van vreemdelingenhaat in te gaan, maar ze is opgepakt omdat ze Beyoncé, de giraf - nog zo'n exoot - vroeg om haar gordijnen recht te hangen. De wet verbiedt dat, want de wet zegt dat 'wie niet in het bos mag zijn, niet mag geholpen worden, en al zeker niet zelf mag helpen'. Waar hebben we dat nog gehoord?

Victoria edelhert zit dus in de gevangenis. Olifant en dolfijn, die de wet en de grens in vraag stellen als volkomen onlogisch, willen haar bevrijden. Junior en de giraf (die met haar lange nek zelf uit de nor wist te ontsnappen) doen mee. De laffe nonkel hond werkt half mee en half tegen: hij loodst de militaristische zwijnen gewiekst de deur uit, maar even later huilt hij letterlijk mee met de honden in het bos... Uiteindelijk komt het allemaal... niet goed, want moeder edelhert weigert uit haar cel te komen zolang niet iedereen over alles opnieuw wil beraadslagen en onderhandelen. Wat wel een goed begin is voor een nieuwe aanpak: niet alleen het edelhert, maar iedereen moet bevrijd worden.

Met 'De bevrijding van het edelhert' schreef Pieter De Buysser een sterk, duidelijk uitgewerkt verhaal over de impact van wetten op wie de dieren die er 'niet bij horen'. Thomas Bellinck & Khalid Koujili El Yakoubi regisseren voortreffelijk. Het schitterende decor van Stef Stessel maakt het nog overtuigender. Het bestaat uit een indrukwekkende wand van panelen en deuren (uit *Memento Park?*). Daarboven hangen dierentrofeeën die hun roze muil openzetten en meezingen. Er is ook nog een imposant plafond en lichter die op en neer schuiven, met sneeuw die echter dan echt lijkt. Alle grote middelen worden ingezet, wat af en toe hallucinant filmische beelden oplevert.

De kinderen in de zaal roepen dat zij er zelf wel nog zijn!

Rachid Laachir tekende ook de kostuums perfect uit. De olifant heeft zo'n dikke plateauschoenen dat hij wel traag móet stappen, de dolfijn met fiets en zwemvliezen kan met moeite door de deur, de giraf schrijdt met superbeweeglijke hals over de speelvloer. Elk personages krijgt door het kostuum meteen een eigen gekke manier van lopen. Het doet denken aan 'The Ministry of silly walks' van Monty Python. De personages zetten hun maskers af en toe af, en weer op, zodat ieder in en uit zijn (maatschappelijke) rol kan stappen en dan gewoon zichzelf kan zijn. Maar het jonge hertje spant de kroon: z'n onnavolgbaar opveren en schuin verspringen heeft niks met rare schoenen te maken, maar komt helemaal op conto van de straffe actrice (Maya Mertens?) zelf - hoe ze spreekt en mekkert: 10.000 uren bambi-observatie?

Het levert herkenbaar, maar ook zeer speels kindertheater op. Soms wat rommelig en met tussendoor wat vertragingen - die uitgelatenheid hoort erbij. (Hoe schrijf je daar dan over?' vragen de twee volwassen mannen die me vergezellen, na afloop). Jammer alleen dat de boodschap wat al te zwart-wit uitdraait: de empathie voor de uitheemse dieren lijkt onvermijdelijk samen te gaan met de antipathie voor de 'slechte' beesten van het bos. De revolutionaire geladenheid van een 'van nul opnieuw beginnen' wordt massief over het kinderpúblik uitgegoten.

Als een van de dieren opmerkt dat mensen een verzinzel zijn van de dieren zelf, roepen de kinderen in de zaal dat zij er wél nog zijn (enthousiast en vol speelernst). Maar daarop bezweert dolfijn: 'De mens is een verzinzel van de dieren. Omdat we graag dromen, of omdat we bang zijn, omdat we macht willen hebben om over een ander dier te kunnen heersen'. Waarna de verwarring en het onbegrip van het jonge públik omslaan in verstomming. Aan hun zoekend ethisch kompas wordt rap-rap voorbijgegaan. Ook ik liep daar de mist in, zal ik bekennen.

In een boekje over kunst en politiek lees ik twee dagen na de voorstelling dat links steevast de vragen en het discours van extreemrechts overneemt, en zich daarmee vastrijdt. De jonge Franse auteur, Edouard Louis, ziet een andere manier: 'Links kan ook een vuist tonen als het de stilte weet te gebruiken, als het leert het geweld van rechts te negeren en zijn eigen vragen stelt, in zijn eigen taal, in plaats van constant te reageren op vragen van rechts...'

Is de taal die in de voorstelling wordt gebruikt ook niet de taal en de retoriek van rechts? De problemen van uitsluiting, racisme, xenofobie, arbitraire grenzen en de ons-kent-ons zekerheid worden duidelijk aangekaart. Met vaak ontwapenend absurdistische humor. Het is een perfect idee om behalve van dieren mensen, ook van mensen dieren te maken: de aaibaarheid van de beestjes maakt de kritiek minder direct, maar niet minder scherp. (Vinciane Despret doet iets gelijkaardigs rond met *queerness* in haar boekje 'Que diraient les animaux si... on leur posait les bonnes questions?' uit 2014).

De geschiedenis nemen we mee, de rol leggen we neer

Mama edelhert eist dat ieder de rol die hij in het bos had neerlegt. Dat is een mooie manier om het probleem open te trekken. 'De geschiedenis nemen we mee, de rol leggen we neer'. Zodat het spreken, beraadslagen, onderhandelen kan beginnen. Zodat belegen tradities geruild kunnen worden voor nog uit te vinden nieuwe. Als dan de lichten in de zaal aangaan en de acteurs hun maskers afnemen, gebeurt er iets wonderlijks: de 'Vlaamse' acteurs zijn zelf ook allemaal van de meest uiteenlopende kleuren! Zo is onze samenleving vandaag gewoon! Dat is een fantastisch statement.

Samen met de jonge toeschouwers willen ze tien afspraken maken, zegt de speler die het debat leidt. De giraf (die niet langer giraf is, maar gewoon zichzelf) noteert alles op de i-Pad, en achterop het doek is elke afspraak meteen te lezen. Nog een andere gaat met lange stok met micro de zaal rond. Inspraak in uitspraken. Negen nogal evidente, wat snelle, maar mooie beloftes worden gemaakt: iedereen is welkom in het bos, superlief zijn voor iedereen en niet meer pesten, elkaar meer helpen en meer begrijpen, als iedereen welkom is moet iedereen gelijk behandeld worden, niet racistisch zijn, meer natuur - natuur was hier eerst!, ... Ouders (die op zaterdagavond talrijk zijn) mogen ook meedoen: iets meer geduld hebben, behandel een ander zoals je zelf wil behandeld worden.

De oplossingen klinken wat naïef (wat ook mag, natuurlijk). Maar wat bij mij toch wringt is dat de enorme spreidstand tussen de geschetste problemen en de aangereikte antwoorden. Kan je met kinderen een debat meteen zo opengooien? Bij burgerparticipatie (en correctionele jury's) worden eerst inzicht en kennis bijgebracht over de besproken onderwerpen (of juryuitspraken). Hier voelt het aan alsof we de kinderen wijsmaken dat ze de wereld kunnen redden, in tien afspraken en dan hop naar bed.

Toch is de poging interessant. En het moet gezegd: de tiende afspraak was het gesprek thuis verderzetten. En dat gebeurde alvast zeer uitgebreid met de volwassenen rondom mij...